

6. 'Ik zal opstaan'

De les van deze week gaat over een aantal psalmen waarin Gods gerechtigheid en rechtvaardigheid naar voren komt. Dit klinkt mooi, maar wanneer wij de psalmen openen en ze aandachtig lezen, kunnen we soms ook schrikken van de harde taal die daarin gebruikt wordt. Neem bijvoorbeeld psalm 12, de psalm vanwaar de kerntekst van deze week komt, waarin David aan God vraagt om de valse tongen van de ontrouwe, liegende mensen om hen heen af te snijden. 'Grijp in, Heer!' zegt David. Doe iets! Ook kunnen we harde taal in psalm 18 en 41 van deze week terugvinden. Meermalen zien we het idee terugkeren in de psalmen dat God de leugenaars, onrechtvaardigen of de vijanden moet straffen. Toch valt er veel meer te zeggen over Gods gerechtigheid en rechtvaardigheid, inclusief zijn oordelen, in de Bijbel.

Tzedek & mishpat

De Hebreeuwse termen die van groot belang zijn in de context van gerechtigheid en oordeel in het Oude Testament (OT) zijn *tzedek/tzedakah* en *mishpat*. Deze twee Hebreeuwse begrippen, die we ook al eerder zijn tegenkomen in de afgelopen weken, kom je in een aantal teksten van deze week tegen:

Psalm 82 (NBV21)

8. Verhef u, God, **spreek recht** (*shaphat*, waar *mishpat* van afgeleid is) op aarde,
Alle volken behoren u toe.

Psalm 96 (idem)

13. want hij (de HEER) is in aantocht,
In aantocht is hij als **rechter** van de aarde.

Rechtvaardig (*tzedek*) zal hij de wereld **berechten** (*shaphat*),
De volken oordelen, trouw aan zijn woord.

Psalm 99 (idem)

4. Machtige koning, die het recht bemint:

U stelde **rechtvaardige** wetten vast.

Recht (*mishpat*) en **gerechtigheid** (*tzedakah*) in Jakob:

Ze zijn uw werk.

Tzedek betekent rechtvaardigheid, recht doen of brengen en ook de zaak verdedigen of redden. *Mishpat* betekent (ver)oordelen, maar ook regeren en optreden als wetgever, rechter of bestuurder. Wanneer we de concepten *tzedek* en *mishpat* tegenkomen in het OT moeten we opletten dat we deze niet proberen te begrijpen met onze hedendaagse Westerse juridische systemen in ons achterhoofd. Het klopt wel dat op een bepaalde manier *tzedek* en *mishpat* net als elk ander rechtssysteem eerlijkheid en gehoorzaamheid aan de wet proberen na te streven, maar de Joodse concepten van rechtvaardigheid gaan nog dieper en verder dan onze Westerse ideeën van recht en gerechtigheid.

Interessant: *Tzedek* kan in de Bijbel niet losgezien worden van het idee dat men **liefdadigheid**, **mededogen** en **barmhartigheid** moet tonen. Rechtvaardigheid en barmhartigheid zijn geen tegenovergestelde begrippen in het Hebreeuws maar zijn juist samengesmolten in dat ene woord *tzedek*. Ze gaan hand in hand!

Rabbi Steven S. Schwarzschild legt dit goed uit: 'Westerse definities van recht en gerechtigheid richten zich meestal op systemen voor hoe dingen gedaan moeten. Het gaat over regels met betrekking tot de vraag wat een evenredige vergelding is voor wat de een de ander heeft aangedaan ('retributieve rechtvaardigheid') of wat een eerlijke verdelingen van goederen en diensten is en hoe partijen dat kunnen vaststellen ('verdelende rechtvaardigheid'). Binnen het Joodse systeem is dat anders omdat het veel breder kijkt naar hoe het menselijke en sociale leven zou moeten zijn, hoe het verbeterd kan worden.'

Ook kan het Joodse begrip van recht en gerechtigheid niet apart gezien worden van het verbond dat God met zijn volk gesloten heeft. En binnen dat verbond, die relatie die God met de mens aan is gegaan, zijn er allemaal leefregels opgesteld (zoals bescherming bieden aan de vreemdeling, de arme, de weduwe en de

wees, geld lenen aan iemand die dat nodig had zonder rente te vragen, het eerlijk behandelen van loonarbeiders (zie o.a. Exodus 22 en Leviticus 19, 25)) die het leven van de mens goed moest maken en vooral zorg voor de zwakken, armen en behoeftigen tot doel hadden!

Rabbi Toba Spitzer beschrijft het als volgt: 'Dit is de messiaanse impuls in het jodendom: het vooruitzien naar een tijd waarin de samenleving zal worden geordend volgens principes die zijn gegrondvest op de zorg voor de naaste en de vreemdeling. Het is een visie van een samenleving waarin de 'haves' hun verplichtingen begrijpen – zowel tegenover de 'have-nots' als tegenover de gemeenschap als geheel. Het is een samenleving waarin burgers niet alleen de wet gehoorzamen, maar ook de noodzaak begrijpen om verder te gaan dan de wet om een werkelijk verbondsmatige sociale orde te creëren.'

Vragen:

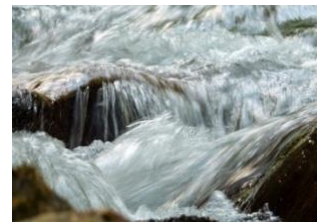
1. Hoe gaan volgens u de begrippen rechtvaardigheid (het idee van het juist en eerlijk handelen naar een situatie) & barmhartigheid en genade samen? Kunnen beide begrippen ook botsen volgens u?
2. Het idee dat in de Bijbel en met name ook de psalmen vaak naar voren wordt gebracht is dat God regeert en het recht weer zal herstellen. Hij zal alles weer goed maken! Toch hebben wij ook een rol te spelen in het rechtzetten van bepaalde situaties waarbij onrecht de bovenhand heeft genomen. Wat denkt u dat onze rol daarin is vandaag?
3. Hoe gaat u om met harde, soms veroordelende taal in bepaalde psalmen? (zie o.a. psalm 12, 18 en 41) En hoe helpen de psalmen, hoe hard de taal soms ook is, ons tegelijkertijd ook te identificeren met de gevoelens en frustraties van de psalmist?

Bijbelse metaforen voor tzedek/ mishpat

Het is interessant te vermelden dat er ook twee belangrijke Bijbelse metaforen of beelden zijn die direct verbonden zijn met het idee van recht en gerechtigheid:

- Het eerste beeld is water. Goddelijke rechtvaardigheid wordt vaak uitgedrukt in een stroom water en wanneer je het juiste doet dan ga je mee met die stroom of dan ontvang je water. In Deuteronomium 11 wordt gehoorzaamheid aan het verbond in verband gebracht met het ontvangen van regen voor een goede oogst. Ook in Jesaja 58 komt dit beeld mooi naar voren: wie rechtvaardig handelt en omziet naar zijn naaste is als 'een goed bevloede tuin, als een bron waarvan het water nooit opdroogt' (NBV21, 58:11). Verder vat ook Amos 5:24 het mooi samen 'Laat liever het recht stromen als water, en de gerechtigheid als een altijd voorvloeiende beek' (NBV21).
- Het tweede is de sabbat en sabbatrust. Dit klinkt misschien wat vreemd maar de sabbat wordt zowel in het Oude als het Nieuwe Testament in verband gebracht met het juiste doen/ rechtvaardig handelen. Denk in het Oude Testament aan het sabbatsjaar dat elke zeven jaar plaatsvond. De hele economie van het volk lag toen stil, het land lag braak en men zaaide en oogstte niet. En van wat er nog groeide, mochten de armen eten. Bovendien werden schulden kwijtgescholden en schuldsnaven werden bevrijd. Tijdens het jubeljaar, dat eens in de 50 jaar plaatsvond en ook een sabbatsjaar was, vond eenzelfde soort scenario plaats maar op een nog grotere schaal. Arme families met enorme schulden die hun land hadden moeten afstaan konden het tijdens dit jaar ook weer terugkrijgen (zie voor sabbatsjaar en jubeljaar Exodus 23 en Leviticus 25). In het Nieuwe Testament zien we hoe Jezus zieken genas op sabbat. Kortom sabbat is er niet enkel voor ons eigen plezier, maar het is ook ingesteld om het goede te doen.

Vragen:

4. Wat vindt u van de Bijbelse metafoor voor goddelijke rechtvaardigheid als een stroom/ water? Als u het vergelijkt met ons hedendaagse beeld van justitie, de hamer en weegschaal, welk metafoor of beeld heeft u dan liever en waarom?
5. De sabbat (en daarmee sabbatrust), het sabbatsjaar en jubeljaar zijn ook rechtstreeks verbonden met het Bijbelse begrip van rechtvaardigheid. Zien wij vandaag die connectie tussen doen wat juist is en sabbatrust ook nog steeds? En zo ja, op welke manier?

Psalm 12

De hoofdtekst van deze week komt uit Psalm 12, een psalm van David.

2. **Grijp in**, Heer! Niemand is nog trouw, geen mens spreekt nog waarheid.
3. Ze beliegen elkaar allemaal, vals en verraderlijk is hun woord.
4. Heer, snijd hun **valse tongen** af, snoer de monden vol grootspraak
5. die zeggen: 'Met onze tong zijn we sterk, onze mond helpt ons, wie kan ons aan?'
6. Zwakken en armen zuchten onder het geweld- 'Om hen sta ik op', zegt de Heer, 'Ik breng de redding die zij verlangen.'
7. De **woorden van de Heer zijn zuiver als zilver, gesmolten in de smeltkuil**, gelouterd **tot zevenmaal toe**.
8. Behoed hen Heer, bescherm hen steeds tegen dat volk.
9. Overal sluipen verraders rond En onder de mensen verbreidt zich het kwaad.

Grijp in = *yasha* = help, bevrijd, verlos.
Valse tong = in de Hebreeuwse tekst 'met gladde lippen spreken', en ook 'dubbelhartig preken' (zie ook NBG51 vertaling) vleidend praten en zo iemand kunnen bedriegen door de leugens. Twee verschillende karakters hebben/je anders voordoen.

Zuiver als zilver, gesmolten in de smeltkuil = metalen zoals zilver en goud werden door het smelten gescheiden van onzuiverheden. Het smelten zorgde ervoor dat het meeste onbruikbare materiaal verbrand werd.

Tot zevenmaal toe = zeven is in de Bijbel het nummer van perfectie. De woorden van de Heer zijn perfect, zuiver en compleet. Ze zijn waar en betrouwbaar in tegenstelling tot de woorden van de leugenaars en bedriegers.

De Bijbel legt zelf niet uit onder welke omstandigheden David zich bevond toen hij Psalm 12 schreef. Wel is duidelijk dat hij zwaar teleurgesteld was door de manier waarop ongerechtigheid en de listigheid van de mens om hen heen leek te zegevieren. Mensen probeerden zich beter voor te doen dan ze in werkelijkheid waren en daarmee bedrogen zij anderen door hun woorden en wellicht daden. Vooral de zwakken en armen leden hieronder. Uit Davids leven blijkt ook wel dat hij wel eens in aanraking kwam met personen die op een oneerlijke vleierende manier anderen probeerden te bedriegen. Denk maar eens aan Davids eigen zoon Absalom die probeerde de harten van de mensen te stelen om zo machtig te kunnen worden en Davids positie als koning over te kunnen nemen. 2 Samuel 15:5-6 zegt 'Wanneer iemand voor Absalom wilde neerknielen, breidde Absalom zijn armen uit en omhelsde hem. Zo trad hij iedereen uit Israël tegemoet die een uitspraak kwam vragen bij de koning, en op die manier palmde hij het volk van Israël in.' (NBV21) David snakt naar God als de enige echte rechtvaardige heerser die alles uiteindelijk recht zal zetten, vooral voor de zwakken en armen die 'zuchten onder het geweld'.

Vragen:

6. Deze psalm noemt niet direct de Hebreeuwse termen *tsedek* en *misphat*. Hoe ziet u het idee achter deze beide begrippen toch direct naar voren komen in psalm 12?
7. Deze psalm gaat over hoe zwakken en armen lijden door de acties van anderen. Ziet u dat vandaag in onze maatschappij ook nog terug en wat kunnen wij daar zelf aan doen?
8. Zou u een vijftal concrete dingen kunnen opnoemen die wij zouden kunnen doen om op te komen voor de vreemdelingen, zwakken, armen etc. in onze maatschappij?
9. Soms is het moeilijk in te beelden hoe God vandaag rechtsprekt in onze wereld aangezien we veel problemen en ellende om ons heen zien zonder oplossing. Hoe ziet u het voor zich dat er een God is die om de mens geeft en de rechtvaardige orde weer wil herstellen? Hoe ervaart u Gods werk en invloed in deze wereld?
10. Helpt het u persoonlijk om net als David uw gevoelens te uiten in gebed naar God toe wanneer je onrecht om u heen ziet?

